

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАПОВІДНИК «ГЛУХІВ»

ЦЕНТР ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА

*Національної академії наук України і
Українського товариства охорони пам'яток історії та культури*

СІВЕРЩИНА В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Збірник наукових праць

Випуск 7

Видається з 2008 року

Київ – Глухів

Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПК

2014

Рекомендовано до друку

Ученою радою Національного заповідника «Глухів»
(протокол № 2 від 17.04.2014 р.)
Вченою радою Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПІК
(протокол № 5 від 10.04.2014 р.)

Редакційна колегія

О.Д. Савицький (голова), О.М. Титова (заступник голови), Л.М. Бесов, С.І. Білокінь,
Л.О. Гріффен, С.Ю. Зозуля, Г.Д. Казьмирчук, Ю.О. Коваленко, І.В. Мошик, М.П. Недюха,
А.А. Непомнящий, С.І. Посохов, К.М. Тищенко, С.П. Жукова (відповідальний секретар)

Адреса редакції

Національний заповідник «Глухів»
вул. Шевченка, 30, м. Глухів, Сумської обл., 41400, Україна;
тел./факс +380 (5444) 23557, e-mail: dikz@ukr.net

Видання зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 16797-5369Р від 25.05.2010 р.)

Збірник наукових праць «Сіверщина в історії України»
внесений до переліку фахових видань з історичних наук
(Постанова президії ВАК України від 22.12.2010 р. № 1-05/8)

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО ТА ПАМ'ЯТКООХОРОННА СПРАВА

Вечерський В.В. Архітектура Гетьманщини у творчості Тараса Шевченка	6
Гріффен Л.О., Константинов В.О. Об'єкт і предмет пам'яткознавства	13
Горькова А.О. Пам'яткоохоронна діяльність Київського воєнно-історичного товариства	16
Жукова О.В. Формування експозиційного простору шляхом комплексного використання історико-культурного середовища (на прикладі історичного центру м. Охтирка Сумської обл.)	20
Мезенцев В.І. Дискусійні питання про розміри, архітектурний тип та аналогії палацу І. Мазепи на Гончарівці	26
Реброва Н.Б. Садиба Кочубея в Батурині, друга половина XVII – початок XX ст.	39
Юрченко С.Б. Маловідоме креслення перепланування центральної частини Глухова авторства Андрія Квасова	47

РОЗДІЛ II. ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА ДАВНІХ ЧАСІВ І СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Ольговський С.Я. До інтерпретації випадкових знахідок скіфських ливарних форм для наконечників стріл	50
Михалюк О.І. Половці, печеніги і Древня Русь: питання розвитку культурних взаємин і налагодження дипломатичних зносин	53
Тараненко С.П. Виробничі комплекси X–XIII ст. в планувальній структурі Подолу Києва	57
Івакін В.Г. Жіноче поховання з розкопок Київського Подолу	64
Бібіков Д.В. Вишгородський «квартал металургів» XII–XIII ст. у світлі нових досліджень	68
Martin Dimnik. Prince Yaroslav Vsevolodovich and the succession crisis of 1195	74
Чугасва І.К. Чернігівське літописання XI–XIII ст. в історичних дослідженнях кінця XVIII – початку XX ст.	78
Коваленко Ю.О. Давньоруське селище на Чернечих джерелах	81

РОЗДІЛ III. ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКА ДОБА ТА ГЕТЬМАНЩИНА

Лебедєва Ю.О. Історіографія зародження українського козацтва	88
Степенькін С.Ю. Наказний гетьман Сіверський Григорій Гуляницький	92
Карманов Ю.О. До історії архієрейської кафедри у Новгород-Сіверському монастирі в XVII ст.	94
Ласєвський А.С. Передумови утворення Стародубського полку 1648–1663 рр.	97
Калашник Є.С. Орільський рубіж Полтавського козацького полку в археологічних дослідженнях	100
Бондар О.М. Чернігівське «Застриження» у XVII–XVIII ст.	104
Горенко Л.І. Генеральна військова музика XVII–XVIII ст.: історія, структура та функційне призначення	107
Щербина С.В. Атрибути ремісничих цехів Північного Лівобережжя другої половини XVII – XVIII ст.	114
Попружна А.В. «При великій публіці і церемоніях»: поховання козацьких гетьманів в контексті поховальної культури другої половини XVII–XVIII ст.	116
Тарасенко І.Ю. Кілька документів до історії глухівського Свято-Троїцького собору	120
Любич О.А. Соціально-економічне становище Гетьманщини в часи тимчасового правління Гетьманського уряду (1734–1750 рр.)	122

Кисла С.В. Становлення системи музичної освіти в Україні	126
Ігнатенко І.М. Проблеми дотримання обороноздатності Чернігівської фортеці. Новий документ середини XVIII ст.	129
Ночовний Ю.В. Історико-демографічна характеристика населення містечка Пирятин Лубенського полку (за матеріалами сповідних розписів 1758 року)	132
Мельник М.О. Судова реформа гетьмана К. Розумовського наприкінці XVIII ст.	137
Герасько М.О. Будинок К. Розумовського на вулиці Київській	140
Доманова Г.С. Бюджет Чернігівського магістрату (друга половина XVIII ст.)	143
Михайліченко М.А. Екстракти доказів дворянства як джерело з історії козацької старшини	146

РОЗДІЛ IV. НОВА ІСТОРІЯ

Мицик Ю.А. Фонд Глухівського міського магістрату Центрального державного історичного архіву України у Києві як джерело з історії Глухова кінця XVIII – першої чверті XIX ст.	149
Токарєв С.А. Козацько-старшинська родина Фененків у суспільно-політичному житті Північного Лівобережжя XVIII – першої половини XIX ст.	151
Тригуб О.О. Ф.Й. Туманський і цензура в Російській імперії наприкінці XVIII – на початку XIX ст.	154
Андросова-Байда Д.О., Барабаш Н.О. До історії роду Кочубеїв	157
Ципляк Н.О. Джерела фінансування Чернігівської духовної семінарії	160
Горохов С.В. Формування основ державної освітньої політики в Російській імперії в XVIII – на початку XIX століття	164
Галь Б.О. До історії Глухівської в'язниці у першій половині XIX ст.	168
Ковальова Н.О. Соціально-педагогічні ідеї Миколи Неплюєва	172
Коваленко О.О. Поміщицьке господарство Г.О. Милорадовича (друга половина XIX – початок XX ст.)	175
Сидоренко О.С. Медична допомога російській армії у російсько-турецьких війнах другої половини XIX ст. (на матеріалах Чернігівської губернії)	179
Єсюнін С.М. До історії 19-го піхотного Костромського полку: роки дислокації на Сіверщині	183
Шолуха О.М. Керамісти-орнаменталісти В. Кричевський, М. Жук в українському мистецтві кінця XIX – початку XX ст.	187
Терлецький В.В. Слово про Д.С. Мережковського, коріння роду якого в землі Глухівщини	191
Арасланова С.М. Археолог Юліан Кулаковський: сучасна історіографія	195
Бойко Н.О. Варшавський період життя сосницького краєзнавця Ю.С. Виноградського	198
Хаценко О.О. Земська діяльність П.Я. Дорошенка	201
Рахно О.Я. Предводитель дворянства Чернігівського повіту Г.М. Глібов: віхи життя та громадської діяльності	204
Шишкіна Ю.А. Парафіяльне життя м. Глухова кінця XIX – початку XX ст.	208
Блакитний М.М. Церковна періодика Чернігівської єпархії на початку XX ст. (1912–1917)	213
Мирошниченко А.Н., Назарова В.В. Колекція пломб XIX–XX вв. из Глухова как исторический источник	218
Герасимчук О.М. Розвиток споживчої кооперації на Чернігівщині в роки столипінської аграрної реформи (1907–1916 рр.)	222

Кужельная Е.В. Список жителей поселения Шостка Глуховского уезда Черниговской губернии, принадлежавших к сословию «почетных граждан» (конец XIX – начало XX века)	226
Шара Л.М. Чернігівська міська управа 1901–1917 рр.: колективний портрет	233
Бойченко С.Г. Особливості поховальної культури XIX – початку XX ст. на прикладі старого православного кладовища у Чернігові	236
Торубара А.О. Навчально-матеріальна база Ніжинського юридичного ліцею князя Безбородька (1840–1875 рр.)	242
Мирошниченко А.Н. Из истории строительства Пансиона глуховской мужской гимназии	245
Гриценко А.П. Історія впровадження методики використання інформаційних ресурсів у практику навчання історії у вітчизняних школах на рубежі XIX–XX ст.	249
Мошик І.В. Запровадження загальної початкової освіти у Глухові на початку XX ст.	252
Фомська С.М. Висвітлення діяльності чернігівської «Просвіти» в історіографії радянської доби	255
Зозуля С.Ю. До питання розбудови в радянській Україні системи наукових установ у 1920-х роках: створення науково-дослідної кафедри в Ніжині	259
Пригорницька О.Ю. Історіографія питання ролі Чернігівського інституту народної освіти в соціокультурному житті Північного Лівобережжя (1920–1930 рр.)	263
Потапенко М.В. З'їзд представників міст Північної України (11–14 грудня 1917 р.)	266
Протоіерей Александр Чурочкин. Изъятие церковных ценностей в Путивльском уезде в 1922 году	270
Горох М.В. Керівники та працівники осередку «Торгсин» у Новгороді-Сіверському	277
Толкачова О.О. Нацистські злочини проти мирного населення Корюківщини у період окупації 1941–1943 рр.	281
Шаповаленко Є.Ю. Освіта в сільській місцевості Чернігівщини під час німецької окупації в 1941–1943 рр.	287
Лавріненко Л.І. Лікувально-санітарна допомога як елемент системи організації «Охорони народного здоров'я» на Чернігівщині в 1960–1980-ті рр.	291
Голяка Г.П. Народно-інструментальне музикування в Україні: відродження традиції	295

РОЗДІЛ V. МУЗЕЙНА СПРАВА

Прохоров Д.А. Етнографічна спадщина кримських караїмів у фондах Бахчисарайського історико-культурного заповідника	299
Яненко А.С. Музеї Київщини і Житомирщини та їх участь в археологічних дослідженнях регіону в 1945–1946 рр. (за матеріалами архіву М.Я. Рудинського)	304
Нікітіна І.В. Колекція з Народного музею історії Балаклави у фондовому зібранні Національного музею героїчної оборони і визволення Севастополя	311
Демиденко Н.М. Народний музей імені О.А. Деревської: історія створення та проблеми збереження	314
Рожкова Л.І. Меморіальна Шевченкіана Сумщини: сторінки історії	319
Автори	324